

Redigování vzpomínek Marie Školové Zlonické dětství zvědavé holky se pro mne stalo nevědším příběhem. Při rozhovorech s autorkou často zaznělo jméno knihkupce Aloise Nikla. Tu tam se přede mnou objevila nějaká niklovská relikvie. Posléze jsem mohl přehlédnout důležitý zlomek Niklova osobního archivu se souborem jedinečných rodinných fotografií. Sestavování úplnějšího portrétu mohlo začít. Díky Aleši Zachovi z Ústavu pro českou literaturu AV jsem získal „nikliana“ z archivu Svazu českých knihkupců a nakladatelů.

KNIHKUPECKÉ OSUDY ALOISE NIKLA

Alois Nikl – první fotografie z 21. 12. 1906

Rodný list

„Narozen 21. června 1906 v Čáslavi. Pokřtěn 29. června kaplanem Stanislavem Pospíšilem. Jméno křtěnce: Alois Ignác Nikl. Otec: Nikl, Vincenc, katolík, holič a měšťan v Čáslavi, manželský syn Ignáce Nikla, obchodníka a měšťana v Čáslavi a Františky, rozené Procházkovy. Matka: Růžena, katolička, manželská dcera Viléma Lorence, soukromníka v Čáslavi. Kmotr: Hynek Pfeifer, účetní v Mladé Boleslavi. Porodní bába: Anna Krátká z Čáslavi č. 184.

Naše rodina byla od knih

V roce 1941 vyplňuje Alois Nikl velmi pečlivě dotazník pro Svaz knihkupců a nakladatelů. Zachovala se též jeho strojopisná varianta. Předejme slovo autorovi. Nechtě vypráví sám svůj životopis. Ostatně – jeho styl má jakési starosvětské kouzlo:

„Pocházím ze staré – v Čáslavi po staletí

usedlé – vážené měšťanské rodiny. Můj otec byl sedm let na zkušené v Chicagu v Severní Americe. Byl vynikající sběratel památek a všeho, co se týkalo rodného města. Zvláště byl znalcem doby husitské. V jeho knihovně nechyběla snad kniha, která vyšla v Čáslavi. Měl snad úplnou literaturu o Janu Žižkovi a Janu Husovi. Byl za své zásluhy jmenován čestným členem Včely čáslavské. Zemřel v roce 1924. Od něho zdědil jsem lásku ke sběratelství a ke knihám, neboť to, co viděl jsem doma, přešlo pomalu do krve. Do bohaté naší knihovny měl jsem přístup od dětství. Moji příbuzní byli také knihkupci a kniháři:

můj strýc Hynek Pfeifer byl knihkupec v Mladé Boleslavi

můj strýc Antonín Cinner byl knihárem v Přerově

můj strýc Bedřich Lorenz byl knihárem v Mladé Boleslavi

můj bratranec Stanislav Pfeifer byl knihárem v Mladé Boleslavi

můj bratranec Josef Pfeifer jest knihkupeckým účetním

můj bratranec František Cinner jest knihkupcem v Moravské Ostravě

můj bratranec Antonín Cinner, předčasně zemřelý, byl knihkupeckým účetním v Přerově.

Léta učednická

V roce 1929 žádá Alois Nikl neúspěšně o udělení „koncese knihkupecké, antikvariátu a prodeje uměleckých výrobků“ v Čáslavi. V textu uvádí: „Dle vysvědčení gymnasia v Čáslavi ze dne 2. září 1920 absolvoval jsem 3 třídy gymnasiální.“ To vysvědčení obsahovalo osm dostatečných, dobrou z češtiny a tělocviku a nedostatečnou z nepovinné němčiny. Přestože student „prospěl, řádně ohlásil, že z ústavu vystupuje,

Portrét tatínka Vincence (Čeňka) Nikla z roku 1889 (vlevo nahoře) byl zhotoven v čáslavském Skleněném salonu pro fotografování. Portrét vlevo dole vznikl v roce 1894, další v roce 1904.

i není proč by jinde nemohl být přijat.“ (Dočítáme se na rubu vysvědčení.)

Na „Vysvědčení na odchodnou“ z II. třídy Kupecké školy pokračovací v Mladé Boleslavi (vydáno v červnu 1923) už převažují výborné. Docházka školní byla „velmi pilná“, úprava písemností „velmi úhledná“.

Doba učební od 1. září 1920 do 30. srpna 1923 u firmy Hynek Pfeifer v Mladé Boleslavi

„Jako praktikant u svého strýce Hynka Pfeifera, předčasně zemřelého v roce 1934, měl jsem výbornou, ale velice tuhou praxi. Z poměru příbuzenského nekynuly mně prázdné úlevy ani výhody a strýc naučil mne pracovat seriosně a svědomitě. Sám svou osobností dával skvělý a zářivý příklad píle, neboť domohl se z malých počátků vážnosti i majetku. Byl přísný, ale laskavý. Nečinnosti netrpěl ani v krámě, ani v soukromém životě. Bydlil jsem u něho jako člen rodiny. Půjčoval mně odborné knihy a staré ročníky Knihkupeckého oznamovatele. Vzdělával jsem se rád. Se zá-

jmem prohlížel jsem nakladatelské seznamy a bohatý archiv závodu. Ovládal jsem proto dobře novou i starší literaturu. V obchodní škole pokračovací měl jsem významání. Po vyučení jsem byl u strýce zaměstnán ještě jeden rok. Pak uprázdnil jsem místo svému bratranci Josefu Pfeiferovi, který přišel k nám na praxi.

Od 15. června 1924 do 31. března 1929 u firmy Bohdan Melichar v Hradci Králové

Závod největší na českém východě, ryzí knihkupectví, nalézal se v budově České průmyslové banky na hlavním náměstí proti kostelu Panny Marie. Navazoval na přímou tradici Pospíšilovu a byl výborně vybaven. Zařízení bylo moderní, krásné - sedmáct výkladních skříní, prostorné místnosti v suterénu, krám vysoký s galerií. Nalézal se v největším rozkvětu.

Nastoupil jsem jako sortimentář. Ještě jsem měl na starost pořádání výkladních skříní. Po čase převzal jsem agendu účetního. Bylo to pro mne veliké vyznamenání. Jeden rok vedl jsem nově založenou filiálku

u Učitelského ústavu, kde jsem uplatnil svoje vědomosti papírnické.

Pan Melichar byl mně velkým učitelem. Byl považován za nejlepšího venkovského knihkupce své doby. Po pěti letech strávených v kulturně vyspělém Hradci Králové toužil jsem poznati závody jiné.

Od 1. dubna 1929 do 30. října 1929 u firmy Josef Šolc v Kladně

Majitelkou byla paní Otilie Šolcová, vdova po znamenitém knihkupci dávno zesnulém. Byla to starší dáma neobyčejné svěžesti duševní i tělesné. Firma vlastnila knihtiskárnu a knihařství. Vedl jsem účetnictví celého závodu. (Tiskárna si účtovala odděleně.) Bezprostřední blízkost Prahy a silná konkurence dávaly městu zvláštní ráz. Mému zdraví neschvědilo však černé Kladno. Opustil jsem závod na vlastní žádost, když firma Topič v Praze hledala sortimentáře.

Od 1. listopadu 1929 do 15. ledna 1932 u firmy Topič na Národní třídě v Praze

Byl jsem zaměstnán jako první sorti-

Tatínek v roce 1916 jako voják u strážního oddílu č. 12 v Čáslavi

mentář. Mou prací byl ruční prodej a pořádání výkladní skříně novinkové. Byl jsem v českém sortimentu, ale pomáhal jsem i jinde. Šéfem byl Jaroslav Topič ml., prokuristou Antonín Tilšer. Personál čítal asi šedesát lidí. Firma byla toho času nejlepší v Praze a vůbec největší v celé republice. Poznal jsem za své činnosti mnoho vynikajících lidí světa uměleckého, literárního i politického. Plat jsem měl nad tabulky.

Od 1. srpna 1932 do 15. června 1933 u firmy Oldřich Trávníček v Žilině

Byl jsem vedoucím knihkupectví – bylo největší na celém západním Slovensku. Závod měl převážně klientelu českou. Pro-

dávaly se české i slovenské knihy. Ze slovenské literatury snad nic nechybělo. Poněvadž jsme byli učitelské knihkupectví, měli jsme kompletní literaturu pedagogickou.

Pan Trávníček, ač nebyl vyučený knihkupec, dokonale rozuměl obchodu knihkupeckému i nakladatelskému. Výborný člověk, velkorysý podnikatel, pracovník neúnavný.

Přivykl jsem samostatné práci. Byl jsem v bezprostředním styku s českou i slovenskou inteligencí, která žila v naprosté shodě.

Již od roku 1929 toužil jsem se stát samostatným. Hledal jsem pomalu místo k etablování. Nerad opustil jsem své místo, kam mohl jsem se vždy vrátiti. Já však po zhlédnutí obchodu pevně zakotvil v Lounech.

Desátého července 1933 jsem se osamostatnil

Závod Karla Pfeiffera jsem koupil od paní Buřtové, učitelky v Pátku nad Ohří, desátého července 1933. Pfeiffer ho založil v roce 1929. Brzy poté prodal jej Marii Podlesné, která se zde vyučila pod vedením K. Grubera, dnes knihkupce na Kladně. Marie Buřtová, její příbuzná, koupila závod v soudní dražbě. Poněvadž ho nemohla jako učitelka vést, prodala ho v roce 1933 mně.

Koncesní listina vystavena Zemským úřadem v Praze 20. listopadu 1933. Karel Pfeiffer, zakladatel závodu, vyučil se u J. Trunečka v Lounech. Po prodeji byl úředníkem Aventina v Praze. Nyní je šéfem personálního oddělení továrny na letadla v Letňanech u Prahy.

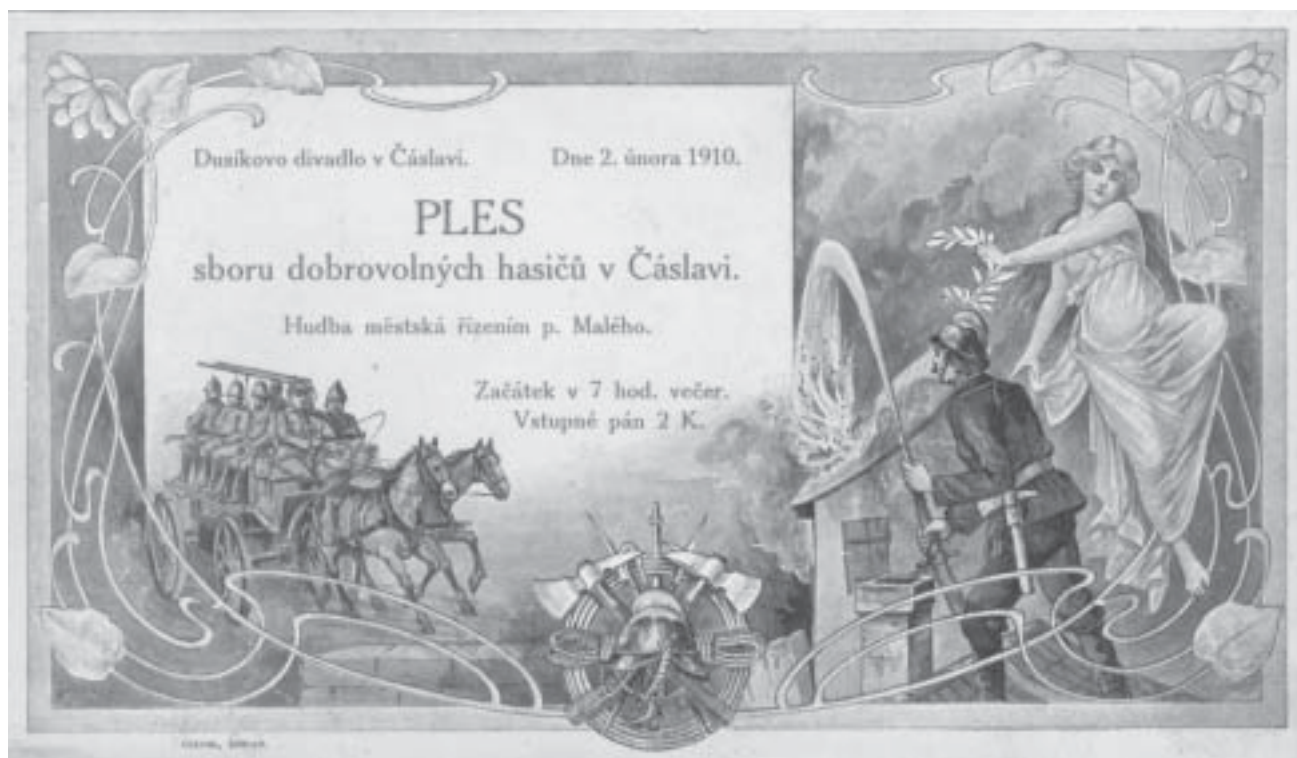
Převzatý obchod jsem musel od základu přebudovati. Dalo to práci několika let, než se vrátila důvěra a klientela moje vzrostla. Začal jsem za největší světové krise. Jak-

Babička Františka Niklová navštívila též Skleněný salon pro fotografování

mile jsem se osamostatnil, oženil jsem se třetího srpna 1933. Moje choť Růžena, rozená Goldschmidová, pochází z Kolína. Měla vždy kladný poměr k literatuře. Ovládá perfektně němčinu a velice dobře angličtinu. Jest mi v obchodě výbornou pomocnicí. Spolu jsme, s malým kapitálem, vybudovali obchod dnes velice slušný a dobře zásobný, a to v místě, kde moji předchůdci nepochodili.“

Alois Nikl, bohatý zkušenostmi, plný elánu vskutku vytvoří na periferii Loun, nedaleko hlavního vlakového nádraží, výtečně zásobené knihkupectví, které je schopno obstát v silné profesní konkurenci. Dbá na pečlivou úpravu výloh, rozšiřuje sortiment o hudebniny, vydává pohlednice...

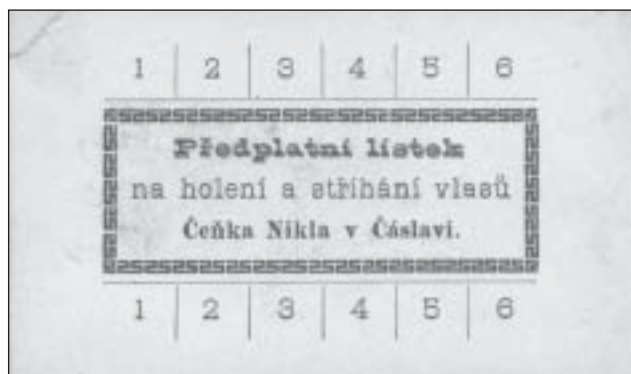

Svatební foto rodičů

Maminka

Tatínek byl holičem...

Novomanželé Niklovi a sestra paní Niklové se snoubencem Hynkem Pfeiferem. U něho se Alois Nikl vyučil

Alois Nikl na sudu s tatínkem před rodným domem Na Kozinci č. 31 v Čáslavi

S babičkou v roce 1908

Rodiče a děti

Po břimování

Niklovi a Pfeiferovi. Malý Alois vlevo.

KNIHKUPEC ALOIS NIKL, LOUNY

VELKOSKLAD PAPIRU, SKOLNÍCH A KANCELÁŘSKÝCH POTŘEB

HUDEBNINY • PLNICÍ PERA • PSACÍ A ROZMNOŽOVACÍ STROJE

Umí komunikovat s prostými lidmi. S papírnickým zbožím si mnohdy odnášejí hodnotnou knížku. Ostatně – vlak je pro četbu jako stvořený...

Život s hvězdou

Klidnější léta trvají jen krátce. Za okupace je paní Niklová nucena nosit žlutou hvězdu. Kolaborantský časopis Vlajka uveřejňuje 31. 12. 1941 noticku, v níž se o ní píše: „Židovská manželka se vesele prochází po krámě s hvězdou na půvabných prsou a obsluhuje znechucené a užaslé zákazníky.“

Čtrnáctého února 1942 adresuje Alois Niklovi vrchní policejní komisař dopis, v němž se mj. praví: „Provedeným úředním šetřením bylo zjištěno, že ve vašem obchodu s knihami, Husova třída, jest přítomna při prodeji knih Vaše manželka Růžena Niklová, která jest židovkou.“

Vzhledem k tomu, že její přítomnost a činnost v obchodě vyvolává nepříznivou odezvu u kupujícího arijského obyvatelstva, zakazují Vám s okamžitou platností, s ohledem na veřejný klid a pořádek, jakoukoliv přítomnost a činnost Vaší manželky Růženy.“ Dále následovala hrozba odnětí živnostenského oprávnění.

Nejtěžší je pro manžele rok 1944. Paní Niklová odjíždí do terezínského koncentráku. Její muž je internován v pracovním táboře v Tvoršovicích u Benešova (26. 7. 1944 – 5. 5. 1945).

Osoba nespolehlivá (po letech spolehlivá)

Po válce Niklovi obnovují svou živnost. Poválečné vydechnutí ovšem netrvá dlouho. Komunistickým aktivistům v Lounech se nezamlouvá Niklova činnost a široký sortiment literatury, nikterak rusofilsky orientovaný. Již 22. října 1948 mu soudruzi píšou: „Vzhledem k tomu, že jste byl místním akčním výborem NF označen za osobu nespolehlivou, zakazuje Vám ONV v Lounech držení a používání soukromé telefonní stanice.“

Bezelstný živnostník se marně brání: „Nemohu býti označen jako osoba nespolehlivá. Jsem jen občan hledící si své denní kulturní práce ve svém knihkupeckém a papírnickém závodě.“

Konečný verdikt úřadů zněl: „Jste zbaven volebního práva a vyloučen z veřejného a politického života.“

Na Silvestra 1948 se Alois Nikl „dobrovolně“ vzdává knihkupecké koncese. Definitivně se hrouť jeho plán na vybudování lounského Domu knihy... V roce 1950 je zařazen jako dělnický brigádník do Severočeských cihelen. Lékaři ovšem konstatují neuspokojivý zdravotní stav. Zoufalý knihkupec obchází novodobé mocipány. Kdosi se nad ním slitoval, a tak se A. Nikl navrací jako příručí do vlastního knihkupectví, kam už vtrhla budovatelská literatura. Politické tání ho posléze instaluje do vznešené role vedoucího. Pracuje ovšem i se svou paní s bývalým nasazením. Specializuje se na hudebniny. Objednává je i z ciziny. Zásobuje jimi umělecké školy po celé republice.

Budoucí paní Niklová

Manželé Niklovi v sedmdesátých letech

S vděčností na něj vzpomíná řada učňů. Lehce provokuje razítkem „50 let knihkupcem“. Stále propaguje heslo: „Každá kniha si najde svého zákazníka.“ V roce 1976 odchází pan knihkupec do důchodu. V obchodě ale pracuje nadále. Smutný je pro Nikla rok 1981, kdy se loučí se svou paní. Knihkupectví u nádraží končí. Je přestěhováno na Suzdalské náměstí. Tady najdou lounští čtenáři oblíbeného knihkupce až do roku 1985. Smrt si pro něj přišla 29. července 1987.

Vzpomínka na srpen 1968

V písemnostech pana Nikla se zachoval obsáhlý soubor dopisů, který má počátek v pochmurných dnech srpna 1968. Niklovi byli pár dní po okupaci voláni na lounské nádraží. Tam našli dvě bezradné studentky – Italku a Francouzku. Paní Niklová tlumočila, pan Nikl jednal... Obě jely kamsi na Žatecko za českými kamarády na chmel. Sovětská invaze je ale zastavila. Niklovi je naložili do auta, ale chmelové pátrání nekončilo úspěchem. A tak studentky no-covaly u Niklů. Pan knihkupec jistil i návrat

do Prahy. Francouzka Helena Morizur v dopisech mnohokrát opakovala: „Nikdy Vám dost nepoděkuji za Vaši pohostinnost. Byla jsem spokojená, že jsem navštívila Vaši malebnou zemi, že jsem prožívala Vaše události.“ (V roce 2001 jsem napsal na adresu paní Morizur. Za pár dní přišla vřelá odpověď. Přátelství Louny – Brest bylo obnoveno.)

Z vyprávění Marie Školové

„Niklův otec byl holičem, ale zakládal si na měšťanské tradici jeho rodu. Potrpěl si na okázalé vystupování. Třeba na rodinné procházky bylo najímáno děvče, jež působilo pro veřejnost jako chůva.

V čem spočívala Niklova oblíbenost? Byl to prostý, výjimečně čestný člověk. Nevěděl, co je lež. Jeho důvěřivost byla bezmezná. Pro splnění zákaznickova přání byl ochoten učinit cokoli. Neměl klid, dokud čtenářský požadavek kladně nevyřídil. Byl neobyčejně společenský. Každému v okolí lichotil, neustále se klaněl, ženám líbal ruku. Vždy souhlasil s názorem spolubesedníka a rád definoval kruhem. Např.:

Svatební foto

„Kniha je kniha.“ Chodil vždy perfektně upraven. Často se svěřoval: „Já se mohl stát jedině knihkupcem. Na nic jiného bych se nehodil.“ Stále sledoval informace o knižních novinkách. Ovšem na četbu samotnou mu moc času nezbylo.

Byl velice hovorný. Měl neustále potřebu být ve společnosti, vyprávět, svěřovat se... Kouzelná byla jeho nezručnost. V tomto ohledu byl naprosto bezbranný. Auto řídil rád, ale jen dopředu. Mnoho energie věnoval v poválečných letech výcviku oblíbeného vlčáka Alana.“ **Ivo Markvart**

Vydalo nakladatelství FABIO jako separátní tisk z REGIZU č. 1/2002, který najdete kompletní na www.vejcr.cz